

B. h. II. 109.
h. 23, 16.

(X 1880784)

Q. D. B. V.

EXERCITATIO POLITICA,
De

PRÆROGATIVA
IMPERII
PRINCIPIS PROTESTANTIS,

quam

Eruditorum examini

In Academia Lipsiensi,

MODERANTE

DN. L. ADAMO Rechenberg/
P. P. & Collegii majoris Principum
Collegiato,

*Hospite, & Præceptore suo
ætatem de venerando*

d. 2. Sept. An. Chr. M. DC. XCVI.

submittit

FRIDERICUS HENNING, 17.
Beichl. Thuring.

LIPSIAE,

Typis CHRISTIANI BANCKMANNI.

f. 17.

Serenissimo Principi ac Domino,

DOMINO

**WILHELMO FRI-
DERICO,**

**MARCHIONI BRANDENBURGI-
CO, DUCI BORUSSIAE, MAGDEBURGI, CLI-
VIAE, JULIACI, MONTIUM, STETINI, POMERANIAE,
CASSUBIORUM ET VINIDORUM, NEC NON IN SILESIA
CROSNAE, BURGGRAVIO NORIMBERGENSI, PRINCIPI
HALBERSTADII, MINDAE ET CAMINI, COMITI HO-
HENZOLLERAE, MARCAE ET RAVENSBERG, DY-
NASTAE IN RAVENSTEIN, LAUENBURG
ET BUTAU &c.**

DOMINO MEO CLEMENTISSIMO,

Felicitatem perpetuam!

Domine Clementissime,

On mediocris audaciae argumentum
est, Principem adire, ejusque splen-
dore tenuibus pagellis lucem foenerari
velle. Quo igitur TIBI PRINCEPS
SERENISSIME, nomine veniam, qui
praesentem hanc dissertatiunculam ILLUSTRISSIMO
No-

NOMINI TUI humillime inscribere, eodemque cultum testari meum ausus sim? Tot & infinitæ virtutis Tuæ debitiqve mei, nec non materiæ ipsius haut alienæ a Serenissima Gente Tua, argumenta faciunt, ut non erubuerim. Ea certa in TE, DOMINE CLEMENTISSIME animi vis atqve virtus non peregrinatur, sed habitat, quæ omnes in sui admirationem merito rapit. Et licet Adolescentis adhuc annos vertas; tantum tamen profiteris in studiis Principe dignis fervorem, tantosqve ostendis profectus, ut nulla amplissimarum laudum Tuarum parte respondere videaris tenerimæ ætati, nosqve omnes plenissimo adplausu optima & summa quæqve nobis hinc ominemur. Quamvis vero tacere fatius sit, quam pauca dicere; neqveo tamen imperare admirationi, quin in transcurso quoqve venerer summam humanitatem atqve clementiam, quam felicissimo consortio adolescens adhuc, ita jam conjunxisti atqve attemperasti cum gravitate; ut nullus Tuo possit frui adspectu, quin mirifico statim affectu Te amet, veneretur, colat. Quam itaq; ob rem mihi vitio dandum, quod tam blanda vi ductus hoc, quidquid est speciminis, CLEMENTISSIMÆ TUÆ SERENITATI consecra-verim? Ad hoc quidem accedat maxima obstrictissimæ mentis ratio, quæ eam provinciam ut mihi sumerem non invitabat, sed severa lege exigebat. SERENISSIMÆ enim MATRIS TUÆ, VIDUÆ ELECTORALIS, quæ

quæ absolutissimum omnium & singularum virtutum exemplar exhibet, gratia & clementia major est in parentem meum, quam ut ullo vel officii vel servitii genere compensari queat; majora in me nondum merentem beneficia collata, quam ut possint dignis verborum encomiis satis deprædicari. Præterea cum dissertatio hæc mea de *Prærogativa imperii Principis Protestantis* conscripta sit, non crediderim alii cuidam argumento magis convenire cum optima, quam de TUA SERENITATE, Princeps Optime, fovemus, spe, cumque immortalis Majorum Tuorum gloriosissimæ recordationis laude. Tanta enim pietate, tanta constantia ipsos usos fuisse accepimus in veræ religionis libertate asserenda & tuenda; ut ipsa etiam vita eam non contra charam habuerint. Cumque quam potest fieri exactissime Serenissimorum Parentum Tuorum vestigia premas; non est quod unquam dubitemus, hunc quoque pietatis & veræ Religionis zelum TE CLEMENTISSIME PRINCEPS imitari: ut hinc Tuam etiam rem agi credamus, dum *Prærogativam imperii Principis Protestantis* præ Romano-Catholici asserimus. Quam ob rationem & Tuam fecisse SER. PRINCEPS hanc dissertationem liceat! Neque vero mihi, qui hac piæ gratæque mentis tessera subjectissimam meam observantiam testari gestio, aliud magis cordi est, quam ut quodcunque obtulerim, inter veniæ spem & limites subsistat. Ac licet sub-

sublimior sit nostra laude SERENITATIS TUÆ CLE-
MENTIA; tamen ut olim industrius pictor velo ob-
umbrabat, quod penicillo exprimi posse desperabat:
ita ego tantam meam hinc felicitatem religioso si-
lentio venerabor ardentissimoque voto semper pro-
sequar. Deus itaque Ter Optimus Terque maximus
Te incolumen, sartum tectumque esse jubeat, ac indo-
lem istam Principe dignissimam & nihil humile spi-
rantem ad majora indies incrementa provehat.
Nullo tempore destituaris erudita istorum solertia,
qui ad gloriam Tibi demonstrent aditum. Inpri-
mis incolumem DEUS MATREM SERENISSIMAM,
diutissime servet, quæ optimis exemplis TIBI præcat,
omnesque in posterum ab eadem arceat morbos atque
dolores; ut non solum IPSA amplius sibi gratulari
queat de tam exoptato FILIO PRINCIPE; sed ut in
posterum quoque orbis habeat, quod admiretur &
patria colat! ita devotissime precor

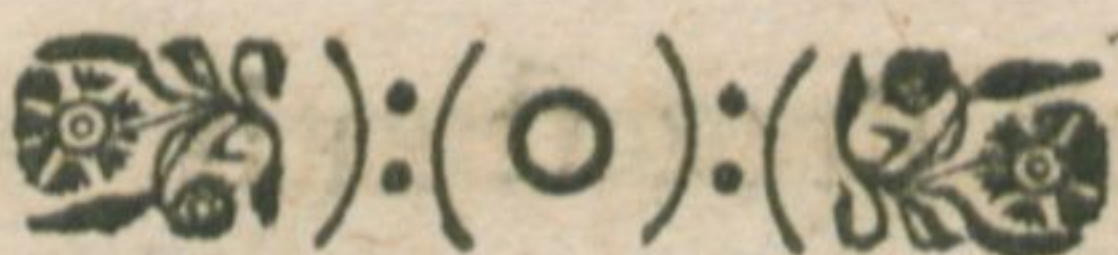
Scrib. Lipsiæ 30. Aug.

M DC XCVI.

SERENITATI VESTRÆ

humillime subjectus

FRIDERICUS HENNING.

EXERCITATIONIS

hujus

SUMMARIUM.

§. 1. *Exercitationis exordium.* 2. *eiusdem argumentum & unde discrimen Protestantes inter & Catholicos Principes originem traxit.* 3. *qui primū sub Protestantium nomine comprehensi.* 4. *Reformati eodem vocabulo discernuntur.* 5. *Prærogativa imperii relationem ad Principes Catholicos involvit.* 6. *Transitio ad vim imperii declarandam.* 7. *Ipsū imperium quid involvat.* 8. *imperio civili omnes cives subiecti.* 9. *Clerici, qui vocantur, jure naturæ & divino eodem non sunt exempti.* 10. *quia religio Christiana non mutat statum civis.* 11. *Nec clerici in veteri ecclesia eo eximi voluerunt.* 12. *Exemptio clericorum a civili imperio est recentioris instituti.* 13. *Episcopi Romani ex ecclesia statum formare moliti.* 14. *Ansa status formandi ex indulgentia Cæsarum & Principum.* 15. *Hildebrandus Papa imperium seu Monarchiam ecclesiasticam stabilivit absolutam.* 16. *Dictatus, ut vocantur, Hildebrandini Monarchici.* 17. *Huic dominatui tyrannico Principes Protestantes Luthero duce obnisi.* 18. *inde imperii præ-*
A 2 roga-

rogativa Principis Protestantis. 19. Partes hujus imperii. 20. Primo jus in personas, quæ dicuntur, clericas. 21. Secundo in actiones eorum, & quales. 22. Tertio in bona clericorum seu ecclesiastica. 23. Jus hoc Principes Protestantes sibi merito vindicarunt. 24. Prærogativa hæc imperii constat tribus partibus. 25. Jus imperii in personas ecclesiasticas asseritur. 26. Recte defensum fuisse probatur. 27. Lutheri opera hac in parte prædicanda. 28. Transitio ad jus in acta clericorum. 29. Acta vel actiones clericorum distinguuntur. 30. quæ actiones clericorum civili imperio exemptæ? 31. quæ actiones sacræ civili imperio subjacent: 32. quæ clericorum aliæ. 33. Jus hoc Principum Protestantium circa ecclesiastica, in pace Augustana assertum. 34. In Pace Westphalica denuo confirmatum. 35. Jus in bona ecclesiastica itidem firmatum. 36. Bona ecclesiastica, quæ vocantur? 37. Horum origo & causa. 38. Jus Protestantium in illa exuberantia reformandi. 39. Fundamenta istius juris. 40. Opposita argumenta infirmo talo nituntur. 41. id quod demonstratur. 42. titulus donationis examinatur. 43. Abusus bonorum ecclesiasticorum ex Bulla Pontificis R. Clementis IX. jus revocandi & reformandi ista præbet. 44. Confirmatur ex Caroli V. Imper. & Clementis VII. facto. 45. Prærogativa imperii ergo Principis Protestantis firmo jure nititur. 46. ideo justa & eximia est.

§. I. Ali-

§. I.

Liquod industriæ Academicæ documentum edere jussus, operam meam in argumento illustri potius, quam humili ac protrito nimis collocare volui. Non quod ea mihi subblandiatur ingenii studiorumque fiducia, ut de arduis rebus præclare statuere audeam; sed quod in magnis voluisse, viresque ad majora præparare modeste conanti utique liceat.

§. 2.

Argumentum igitur differendi impræsentiarum, quod mihi placuit, est PRÆROGATIVA IMPERII PRINCIPIS PROTESTANTIS. Id vero novum Principum PROTESTANTES inter & ROMANO-CATHOLICOS discrimen ævô abhinc proximo anno Chr. 1529. ortum, in universo Christiano orbe satis notum est. Cum enim magis magisque innotescerent Romanæ Ecclesiæ fraudes ac superstitiones, essetque, quod Pontificii inde timerent, ne latius diffusâ veritate penitus de statu suô dejicerentur; Cæsar Carolus V. in hujus rei remedium, novum publicabat decretum, quod *Job. Sleidanus Comment. lib. VI.* his verbis memoriæ prodidit: *Qui Cæsaris edictum illud adhuc servarunt, deinceps quoque servent, ad concilium usque, de quo Cæsar jam prope certam spem faciat, & populum hûc etiam adstringant; qui vero doctrinæ genus mutarunt, neque discedere jam ab eô possunt absque metu seditio- nis, ut hi sibi temperent in posterum, nec aliquid præterea inno-*

vent ad usque concilii tempus: deinde, ne doctrina eorum, qui de Cæna Domini secus, quam Ecclesia docent, recipiatur, neque abrogetur Missa: nec iis in locis, ubi novum est doctrina genus, impedimentum fiat, quo minus ad Missam, qui volent, accedant: Anabaptistis etiam, qui suum dogma pertinaciter defendunt, capitis pœna constituitur, & Ecclesiæ ministris injungitur, ut juxta probatam ab ecclesia interpretationem doceant, alia vero dogmata, de quibus forte disputari possit, non attingant, sed concilii decretum expectent: ad hæc, ut pacem inter se colant omnes ordines, & religionis causa nec damnum invicem dent, nec alter alterius ditionis subditos in suam fidem aut tutelam recipiat: qui secus fecerint, proscriptorum numero jubentur esse. Hoc vero decretum non poterat non omnibus, qui solidiorem conscientia rationem habebant, facile & perspicue ostendere, vim inferri fidei suæ seu Religionis libertati: quam obrem tantum aberat, ut ei subscriberetur; ut potius unanimi juxta & constanti consilio sese opponerent Elector Saxoniae Johannes Constans appellatus, Georgius Marchio Brandenburgicus, Ernestus & Franciscus Lunæburgici, Landgravius Philippus, Anhaltius Princeps. Et agebatur dies XIX. mensis Aprilis, ex quo rationes, quibus utique impedirentur, quo minus suum quoque adderent assensum, scriptis tradebant Cæsari. Id quod Sleidanus iterum hunc in modum explicat: Et primo quidem superioris conventus decretum repetunt, quo sua cuique religio permittitur ad usque concilium: ab eo minime discedendum, neque esse violanda, quæ tunc pacis retinenda causa post multam deliberationem pacta fuerunt, & signis atque jurejurando confirmata: se quidem exemplo majorum suorum velle omnia Cæsaris causa: quantum etiam facultatibus atque viribus possint, libenter ad ejus usum atque dignitatem collaturos: presentem vero causam ad omnium salutem pertinere sempiternam: quod igitur ab ipsis in eo dissentiant, orare, ne moleste ferant:

ferant: Sicut enim superius decretum de communi omnium voluntate factum sit; ita quoque, nisi pariter assentiantur omnes, rescindi non posse, nec irritum fieri: quo minus ipsi, quam velint religionis formam, suos intra fines constituent, non se repugnare, ac rogare DEUM, ut suae cognitionis lumen in omnium mentibus accendat.

§. 3.

Ab hac protestationis formula nomen PROTESTANTIUM primum in Germaniâ invaluit, eo quidem pacto; ut omnes, qui mentem suam a decreto isto in causa religionis facto alienâ adeo significassent, & postea etiam a placitis Romanæ Ecclesiæ dissentire intelligerentur, PROTESTANTIUM nomine venirent. Dictam enim Ordinum Evangelicorum Protestationem & suam fecerunt præcipuæ quædam Imperii Civitates, Argentina, Norinberga, Ulma, Constantia, Rutelinga, Winsemmium, Memminga, Lindavia, Campodunum, Hailbrunum, Isna, Wisseburgum, Norlinga, Sangallum. Et hæc quidem prima est origo nominis PROTESTANTIUM, quod non solum in Germania, sed etiam apud exteras gentes pervulgatum est atq; celebre. v. Sleid. & D. Jo. Strauchii Dissert. Jur. publ. VII.

§. 4.

Verum hoc discrimine facto, quo scilicet distinguebantur, qui Pontificiorum rebus adhuc studebant, & qui contrarias eisdem tenebant partes, novum aliquod ortum est diffidium. Major enim pars Protestantium, (qui & Lutherani vulgo dicebantur,) alios Zwinglii sententiam de S. Cæna amplexos, a suæ libertatis atque religionis commercio in subsecuta postea transactione Passaviensi, & pace Augustana Religiosa confirmatis exclusos esse volebant; quippe quorum dogmata Lutheri & Augustanæ Confessionis doctrinæ omni ex parte respon-

spondere haut deprehendebatur. Et hinc tanta oriebatur contentio; ut parum abesset, quin talia negotia ansam dedissent Papicolis, res Protestantium, quæ pace laudata firmatæ erant, turbandi & subvertendi: maxime, cum hujus seculi anno XXIX. Ferdinandus II. Imperator edictum ferale de bonis ecclesiasticis restituendis publicasset. Unde exitiale bellum ceu notum est, in Germania exarsit. Tandem tamen in Instrumento Pacis Osnabrugensis *Artic. VII. n. 1.* publica auctoritate etiam REFORMATIS hoc nominis inditum est: ut nunc eodem cum Lutheranis nomine PROTESTANTIUM veniant, eademque, quæ isti, exercendæ in sacro Imperio Romano-Germanico Religionis libertate atque jure polleant.

§. 5.

PRÆROGATIVA VERO IMPERII, quam dictis modo *Principibus Protestantibus* vindicatum ibimus, respectum habet ad Principes Romano-Catholicos, quibuscum Pontifex Romanus divisum habet imperium. Cum enim eo barbari ei atque inscitia ventum esset in ferreis istis seculis, ut epistolarum, quas primis tribuunt Pontificibus, Decretalium falsitas & injustitia non deprehenderetur; nec non per tot alias artes atque dolos Principum imperiis se iusinuasset Papalis auctoritas; factum etiam est, ut non nisi in *Laicos*, ceu vocantur, jus dicere ipsis Principibusliceret; Clericis sacro imperio Pontificis relictis atque civilis Jurisdictionis lege exemptis. Quantum autem hoc Principum auctoritati & splendori deroget, quivis rerum civilium aliquantulum peritus æstimare facile potest.

§. 6.

Nos id demonstrare nunc idoneis rationibus fusius paululum studebimus. Ubi tamen pretium operæ fuerit, de *imperio Principis*, quid sit, quamque late pateat, quædam præmonere.

§. 7.

§. 7.

Id vero nobis hic dicitur summa vel huic proxima potestas, quæ in Civitate & territorio suo DEI gratia, aut per certa cum populo primum inita pacta gaudent, ejusque partes aut jura inde libere exercent. Quæ cum ubique rata esse, nec ab alio irrita reddi debeant; necesse est, ut omnes, qui civium & nomine & numero veniunt, eidem sint subiecti; adeo, ut nec eorum personæ, nec actiones nec res salvo dicto imperio, ab illa potestate eximi queant.

§. 8.

Cives quidem, quibus obsequii solum gloria relictæ est, ob diversos in civitate ordines, in certas velut classes distinguere tractatum est. Verum nullus ordo, nulla classis civium immunitatem ab imperio civili infert aut admittit; cum ut jure naturæ, ita divino præceptivo ei omnis anima subiecta esse debeat, dicente *Apostolo Rom. XIII. 1.*

§. 9.

Quod axioma in Christianorum Politica, primis Christianismi seculis semper indubitatum fuit; adeo, ut nemo, Clericos tyrannico etiam imperio subducere ausus sit. Nam religio Christiana non fecit novum populum, nec Ecclesia constituit statum, qui civitatis & imperii jura immutet vel evertat. Imo, quod peritissimus iste rerum civilium juxta ac historicarum Vir Pufendorfius affirmat atque demonstrat, adeo nihil omnino in se continet Religio Christiana, quod aliquo modo pugnet cum civili societate legibusque, quæ quidem Juri naturali respondent; ut magis eam promoveat atque confirmet. Quia vero adolescentis primum ecclesiæ tempore deerat summus Magistratus Christianus,

B

stianus,

stianus, qui autoritate sua & edictis regere & ordinare dignaretur divinum hoc religionis negotium; necessitatis tandem lege eo adducti sunt, ut ipsimet sibi consulerent, & quam possent optime sine Imperantium autoritate, suis Ecclesiam consiliis regerent. Nam etsi ad Principum curam omnino pertineant externi cultus divini negotia; tamen, cum isti gentiles essent, & hoc suo non defungerentur officio; alia non poterant via aggredi rem Christiani, quam si ipsi suæ prospicerent Ecclesiæ. Qui ergo Christianos se professi sunt, sive doctores sive auditores essent, pristinam conditionem status in civitate non exuerunt. Atque hinc absurda sunt quaestiones; an Monarchica, an Aristocratica, an Democratica forma aptior sit Ecclesiæ? cum formæ istæ non nisi in statum aliquem aut civitatem cadant, qualis Ecclesia proprie dicta non est. Id quod laudatus iterum *Pufendorfius* libr. *de Habitu Religionis Christianæ ad vitam Civilem* §. 31. *seqq.* solidissime demonstravit.

§. 10.

Dato ergo hoc & jam evicto, Religionem Christianam non mutare civis aut subditi statum, quo antea in Republ. distinctus fuit; nulla certe ratio adparet, cujus prætextu ipsorum doctores, quibus nulla imperandi potestas a Christo concessa est. *Luc. XXII. 25. 26.* Civili imperio sese subtrahere queant, constituendo novum velut in civitate statum, qui imperium civile imminuat aut impediat.

§. 11.

Hoc vero postea cum magno imperii civilis damno factum esse, ex historia pariter atque experientia hodie omnibus manifestum satis est. Ab initio enim rei Christianæ ministri cultui divino publice exercendo destinati,
(qui

(qui ecclesiastico vocabulo *Clerici* vocantur) humili forte contenti fere ex stipe collecta & arbitrariis Christianorum oblationibus vivebant, nec ambitione adhuc stimulati, civili imperio una cum aliis Christianis, qui *Laici* audiunt, subjecti degebant. Cum autem hos inter certus quidam ordo institutus esset, ut alii Episcopi, alii Presbyteri, alii Diaconi nomen & munus contigisset; Episcopi a reliquo Clero & populo fidelium electi prerogativa quidem ordinis ante alios gavisi sunt, sed nulla in Clerum reliquum potestate præditi; quippe qui ipsi reliquorum in morem imperio civili parere jus fasque existimarunt.

§. 12.

Verum a nato Christo tribus seculis elapsis, cum Principes etiam Christo nomina sua dedissent, Episcoporum in Imperio Romano ex nimia Cæsarum indulgentia, autoritas augeri cœpit; ita, ut in maximis Dioecesium Imperii urbibus, qui sedem haberent, Patriarcharum, Metropolitanorum, & tandem Archi-Episcoporum nominibus assumtis, etiam dominatum in cœterum Clerum affectarent sibi que arrogarent. Magna hinc contentio ipsos inter exorta de *primatu* primum, deinde *dominatu* in Ecclesia firmando. Imprimis autem Romanus & Constantinopolitanus Episcopi ob urbium eminentiam, in quibus eorum sedes erant, de primatu certarunt. Quam tandem contentionem dirimebat Cæsar Phocas tyrannus; ita ut Bonifacius III. Episcopus Romanus prævaleret tituloque *Episcopi Oecumenici* insigniretur. Et hoc quidem contingebat non nisi odio erga Constantinopolitanum, qui Phocæ tyrannidem adprobare detrectaverat. Quod *Theophanes, Zonaras, Cedrenus & Nicephorus* annotarunt.

§. 13.

Ex hoc tempore mirum, quantum Romani Episcopi fategerint ex Ecclesia formare statum, qui Monarchiæ absolutæ typum exhiberet. Multæ sunt artes, magnæ sunt ambages, quibus tanti operis structura confecta fuit. Primum opus fuerat ad condendam Rempublicam Ecclesiasticam eandemque Monarchicam, ut Episcopi aliarum Dioecesium sedi Romanæ subjicerentur, nec his ea invita neque consulta antea propria autoritate liceret Synodos convocare, atque causas in Ecclesia controversas definire, aut canones condere. Quod ut obtineretur necessarium erat, Episcopos soli Romano sacramento obstringi, indeque in munere suo sacro ab ipso confirmari. Et ne Imperatorum & Principum autoritas hic intercederet, investitura, quod jus Principum erat, quo scilicet per annulum & baculum Episcopis feudi confirmabantur concessa, illis extorquenda atque Pontifici Romano vindicanda fuit. Interea etiam ipsi Episcopi temporum callidi rem augere suam, & quam poterant optime sibi suæque dominationi prospicere haut neglexerunt. Et cum multis jam etiam opibus & divitiis ornati essent, ea felicitate eoque successu utebantur in ambienda jurisdictione, quæ quidem primum penes Principes & Episcopaliū Advocatos ab istis constitutos steterat; ut tum personæ ecclesiasticæ, tum bona sacra ab inspectione summæ Potestatis eximerentur, statusque formaretur Ecclesiæ novus a civili plane distinctus.

§. 14.

Ansam, ut diximus, hisce dederant profusæ Principum donationes & nimia indulgentia in Clerum. Nam Imperatores a Caroli M. ævo, Episcopis non prædia solum & villas, sed oppida quoque splendidas urbes, arces, munimen-
ta,

ta, integros comitatus, Principatus & Ducatus dederant. *Unus Otto* (inquit *Theodoricus de Niem*, scriptor maxime ingenuus) *primus Imperator pene omnibus Ecclesiis Cathedra- libus in Italia, Gallia, Germania, Burgundia & Lotharin- gia, multas civitates, castra, oppida, villas & multa alia do- minia temporalia jura & jurisdictiones donavit. Archiepi- scopos quoque & Episcopos Ducatibus, Baronis, comitatibus communicavit: quibus nobiles & potentes subjecit, ut sem- per essent pari ad resistendum paganis.* Confer. *Theod. de Niem l. III. de Schism. c. IX.* Inde tempore Ottonum & deinceps Episcopi ad fastigium principale evecti jura Prin- cipum sibi arrogare & sua facere non amplius nefas duce- bant. Præsertim cum animos Principum in isthac Chri- stianismi caligine superstitione infedisset, æternam animarum salutem eo magis commendari suarum, si Episcopos & Cle- rum haberent faventes, qui Numen divinum sibi propitia- rent, ne purgatorii jam accensi ustulationes sentire post obi- tum cogerentur.

§. 15.

Sed deerat Episcoporum & Cleri capiti (R. Pontificem loquor) ad stabiliendum absolutum dominatum, imperi- um in ipsos Principes, qui Monarchiæ jam affectatæ robur infringere poterant. Itaque Principes adeo subjugandi erant, ut persuaderentur, omne suum imperium & potesta- tem ab arbitrio dependere R. Pontificis, ipsiusque esse sceptrum dare atque adimere. Hoc vastum & perniciosum Ecclesiæ & Reipublicæ consilium, seculo undecimo Gre- gorius VII. Papa, Hildebrandus antea appellatus, homo va- ferrimus & audacissimus exsequi haut timide ausus est. Nam primus ille sine consensu Imperatoris se Papam con- stituit: primus publico decreto omnes investituras laicales

B 3

pro-

proscripsit & prohibuit: primus Imperatorem Henricum IV. excommunicavit & Imperio exuit: paucis; humanam quasi omnipotentiam tam in ecclesiasticis, quam civilibus constituere laboravit, quam doctissimus Gallus Sarravius *Totatum* vocat. v. *Dissertat. Presidis de Totatu Hildebrandino.*

§. 16.

Atque ut hæc summa in orbe Pontificis potestas innotesceret, ceu novus orbis Christiani Dictator capitula seu canones, quos *dictatus* XXX. (alii XXVII. numerant) anno, ut *Onuphrius* habet, MLXXIV. vel ut *Baronius* vult, MLXXVI. publicavit, in his absolutissimum in mundo Pontificis imperium asseritur. Recenset illos *Baronius* ad ann. MLXXVI. n. 31. ut, quod solus Romanus Pontifex jure dicatur universalis: quod ille solus possit deponere Episcopos vel reconciliare; quod solus possit uti imperialibus insigniis: quod solius Papæ pedes omnes Principes deosculentur: quod illius solius nomen in ecclesiis recitetur: quod unicum est nomen in mundo PAPÆ videlicet: quod illi liceat Imperatores deponere: quod nulla synodus absque precepto ejus debeat generalis vocari: quod sententia illius a nullo debeat retractari, & ipse omnium solus retractare possit: quod a nemine ipse judicari debeat: quod nullus audeat condemnare Apostolicam sedem appellantem: quod a fidelitate iniquorum subiectos possit absolvere, &c. Hanc insanam hominis ambitionem & dominatum tyrannicum *Baronius* ad ann. MLXXVII. *Plutina* in ejus vita, & *Onuphrius Panvinius* aliique sedis Romanæ assentatores laudant atque extollunt, quod maximum istum eximiumque statum in orbe Christiano firmavit, atque jugum Principibus Christianis omnibus imposuerit tremendum. Annotatamen simul *Onuphrius*

pbrius in vita hujus Gregorii *f. 262. edit. Grotseriana,*
decretis istis vel *Dictatibus Hildebrandinis* majestatem &
Rom. Imperii dignitatem everfam potestatemque ejus la-
befactatam fuisse. Id quod ipse ulterius probat argumen-
tis sat idoneis in medium allatis.

§. 17.

Firmato sic absolutissimo Pontificis R. dominatu,
Imperator & Principes sub Pontificum mittebantur ju-
gum. Nec eodem, licet sæpius contra nisi sint, ante libe-
rari potuerunt, quam seculo superiori; cum Lutherus di-
vino auspicio tum repurgationem doctrinæ tum Princi-
pum jura imperii asserere strenue aggressus esset. Nam
ipse horum dignationem Pontificis & sacerdotum fastu
hactenus proculcatam e divinis literis vindicatum ivit, si-
mulque inculcavit, Præsulum Ecclesiæ munus non esse,
imperare aut Principum jura intervertere; contra vero ho-
rum esse, Ecclesiæ malis medicinam dispicere, sacerdo-
tum vitia corrigere, juraque sua tum in Clerum, tum in
bona sacra, quibus illi abutebantur ad luxum & segnitiam,
ad genuinum usum revocare. Quæ res non minus adver-
sæ partis animos, quam dogmata repudiata, mutatique ri-
tus superstitiosi irritavere, ut illis in auxilium vocato Cæ-
sare resisterent. Cæsar quidem in conventu Spirensi an.
1526. jusserrat quemque circa religionem ita se gerere, prout
DEO, & sibi id adprobari posse confideret. Sed cum Prin-
cipes Luthero faventes id latius in sui favorem interpreta-
rentur, alio mox decreto in conventu iterum Spirensi an.
1529. eum favorem arctius constringere tentavit belli jam
Gallici cura solutus. Quo decreto in gratiam adversæ
partis facto, cum Elector Saxonix & alii Principes supra
nomi-

nominati se velle teneri protestarentur, *Protestantium* (ut
fusius dictum §. 3.) nomen his in posterum adhæsit.

§. 18.

Hinc novo nomine Principibus & aliis Ordinibus ab
Ecclesiæ R. placitis & perversæ Politices regulis dissentien-
tibus indito, videndum est, quam *juris vel imperii præ-
rogativam* illi non sine multo sanguine profuso, tandem si-
bi vindicatum iverint.

§. 19.

PRÆROGATIVA HÆC IMPERII seu jus impe-
randi quibus partibus constet jam dilucidius exponendum
venit. Nimirum in isthoc pristino caligantis Ecclesiæ statu,
dimidia imperii pars Principibus ademta fuerat; puta jus
in PERSONAS, ACTIONES ET BONA CLERI. Nam ut supra
ostendimus, Episcopi & caput eorum Papa R. statum no-
vum in statu firmaverant, quo contra omnes civilis pruden-
tiæ regulas, Resp. velut biceps facta erat: ut qui *cleri* voca-
bulo discernerentur Episcopis & Papæ essent subjecti; qui
laici vero audirent, tantum Principibus parere tenerentur.
Itaque ut pleno & sibi competenti imperii jure iterum uti
possent principes Protestantes, illam imperii distinctionem
tollere necessum fuit.

§. 20.

Atque hoc jure factum esse, idoneis facile argumentis
demonstrari potest. Quia *primo* nullo jure cleri civili im-
perio exempti sunt; cum nec munus sacrum, nec tractatio
rerum sacrarum quemvis a potestate civili immunem red-
dere queat. Unde nec Christus nec Apostoli vel semetipsos
vel suos affeclas a civili imperio exemptos voluerunt; cum
neque

neque onera civilia ferre recusarint. *Matth. XVII. 27.* Ipse Paulus cum coram Festo Præside, Evangelici muneris causa accusaretur, ad forum sacrum seu Synedrium, declinando civile haut provocavit *Act. XXV.* Nam ante docuerat *omnem animam* summis potestatibus civilibus debere esse subjectam *Rom. XIII. 1.* Ad quod præceptum Apostoli etiam Polycarpus Smyrnensis Episcopus apud *Eusebium lib. IV. Hist. Eccl. c. 15.* provocavit. Hinc illud scitum Protestantium est: *Evangelium non abolere politias aut imperii jura.* Vid. *Apol. Aug. Conf. c. VIII. p. 215. seq.* Ex quo consequitur, clericorum personas civili imperio haut eximi debere.

§. 21.

Deinde, quod muneris ecclesiastici partes attinet, illæ vel tractationem doctrinæ divinitus in S. literis revelatæ & ad tradendum aliis mandatæ; vel tractationem mysteriorum, qualia sunt sacramenta spectant: Hæ inquam partes, cum a civili potestate non dependeant, nec aliter, quam a DEO revelata & instituta sunt, ordinari debeant; arbitrio summorum utique Imperantium exempta esse constat. Adeoque circa has nullum eis competit jus; nisi, quod ut hæc publice hoc vel illo loco & tempore fiant, constituere queant. Nemo enim in Ecclesia publice docere aut sacramenta administrare debet, nisi rite vocatus. v. *Art. XIV. A. Confess.* Quod vero attinet disciplinam & ritus in Ecclesia necessarios, de iis dispicere & ordinare utique summorum imperantium est; cum intersit etiam Reipublicæ Christianæ, ut omnia fiant *Ὁ ἡγεμὼν καὶ κατὰ τὰς ἑν, 1. Cor. XIV. 20.* quæ potestas circa sacra, *externa* appellatur, cum ad cultum solum externum vel decorum ejus faciat. Hanc Christiani Principes a Constantini M. tempore, quo religio Christiana publico privilegio in Civitate recepta & munita fuit, sibi
C
meri-

merito vindicarunt & usurparunt; donec illam Hildebrandus seu Gregorius VII. Papa R. & ejus asseclæ ipsis eriperent. Id quod *H. Grotius libro de Jur. Summar. Potestat. circa sacra, & Ziglerus de Jur. Maj. tractat. l. 1. c. 13. & 14. seq.* fuse demonstrarunt.

§. 22.

BONA SACRA seu ECCLESIASTICA, quæ sacerdotibus Constantini M. ævo & sequentibus inde seculis primum modice assignata, sensim vero postea accumulata fuere nimis; præcipue cum superstitione seculo octavo & sequentibus inolevisset, magnum pietatis opus esse, si sacra professis quam lautissime esset prospectum; *bona* inquam *illa* ad sacros usus destinata clericis quidem propria facta sunt, ut aliis usibus ista sine urgente Reip. necessitate adplicare velle, nefas videatur. Verumtamen cum iis uti & abuti Clerici possint, summarum potestatum, quibus inspectio in bona omnium subditorum competit, utique est, & hac in parte providere; ne illa si abundant, ad luxum alendum infumantur, aut temere prodigantur. Atque hinc illorum etiam curam gerere, penes Principes, qui Ecclesiæ nutritii appellantur, fuit.

§. 23.

Ex his constare arbitror, *Principes protestantes* Jus sibi *in personas, acta, & bona clericorum* merito vindicasse: adeo ut mirandum sit, alios Principes, qui Catholici vocantur, neglexisse tam nobilem imperii partem recuperare, suoque jure uti cum Protestantibus. Sane alias Principibus solenne est, non facile prætermittere occasionem, qua jura imperii ab aliis imminuta aut invasa vindicari iterum queant. Reverentia in sedem Romanam & clerum olim tanti valoris non fuit apud generosos Principes, ut ea propter jure suo uti omiserint.

§. 24.

§. 24.

Sed nobis ulterius dispiciendum pauloque luculentius ostentendum est, quibus in rebus PRÆROGATIVA IMPERII *Principis protestantis* consistat. Id vero ex dictis jam apparet, *ad tria capita* illam revocari posse: *Primo* loco venit *jus in personas ecclesiasticas*: deinde *jus circa sacras functiones & religionem*: *tertio* *jus in bona ecclesiastica*.

§. 25.

Jus in personas ecclesiasticas, seu ut vocant, *clericos*, cum imperantibus lege naturæ, divina & humana competat; & a Regibus Ebræorum ac a Christianis Imperatoribus etiam a Constantini M. ævo ad seculum usque undecimum usurpatum fuerit; illud sibi a Pontificibus iniquitate illorum temporum extortum merito vindicatum vivere. Cur enim iniquo invasori imperii jus in ditionibus suis usurpatum relinquere debuissent? Omnibus certe prudentiæ civilis regulis repugnat, pati, ut externus princeps in suæ ditionis homines ac civis exerceat imperium, eosque etiam ad tribunal suum evocet, quod Pontifex R. hactenus facere consueverat. Hac sane ratione dimidia parte imperii Principibus ablata, status in statu manifesto formatur. v. Jacobi I. Regis Britannia *Prefat. Monitorii ad Principes Christianos*.

§. 26.

Non tantum vero jus suum in clericos & Sacerdotes strenue asseruerunt; sed etiam tyrannidem, quam a Hildebrandino ævo Pontifices in Imperatorem Reges & Principes horumque subditos sibi arrogaverant, mascule excusserunt atque abrogarunt. Nam ita impudenter ab illo tempore Pontifices facti erant; ut illos imperio exuere subditosque eorum a fidelitatis juramento absolvere haut nefas amplius arbitrarentur. Extant in historia tyrannici hujus

dominatus exempla quam plurima ac satis tristia, quibus ci-
ves instinctu Papæ in Principes suos sæpe armati fuere.
Confer Bonifacii VIII. decretum *C. unicum sanctum d.*
Mag. & Min. in 6. & Bullam adversus Henricum IV. Imp.
promulgatam. Observarunt tamen inter Catholicos Gal-
li imprimis, admissis Pontificum R. decretis, nunquam re-
gum & principum res & personas in tuto collocari posse.
Quapropter *Bellarmini* liber contra Barclajum *de Potest.*
Pap. Parlamenti Parisiensis edicto regio ad rogam damna-
tus fuit, & combustus fuisset; nisi Regina auctoris & Jesuita-
rum precibus fatigata patrocinium ejus suscepisset, teste
Thuano Tom. IV. l. 4. Henrico IV. Rege Galliarum vel Jesuita-
rum vel aliorum sacrorum hominum instinctu nefarie oc-
ciso, in comitiis trium Galliarum ordinum anno 1615. communi-
bus tertii ordinis suffragiis decretum fuit: *Nullis sedis Apo-*
stolicæ interdictis subjacere imperia regum, subditosque nun-
quam sacramento fidei absolvi posse. Et quanquam Cardi-
nalis Perronius huic assertioni cum clero contradiceret;
tertius tamen ordo constanter auctoritatem Regum defen-
dit: id quod prolixè narrat *Gramondus Histor. Gall. lib. 1.*
Hinc cum anno 1626. Santarelli e societate Jesu Presbyteri
de summi Pontificis potestate, quo tyrannis ejus adstrueba-
tur, liber prodiisset, collegium Sorbonnæ acriter & docta non
tantum censura autorem libri feralis condemnavit; sed li-
ber etiam ex Parlamenti Lutetiani placito, manu carnificis
in ignem coniectus, eo ut merebatur, illuminatus fuit, apud
Grammond. l. XV. Ejusdem sententiæ etiam modernum
Regem Galliarum esse, *quatuor* istæ decantatæ *Propositio-*
nes in conventu cleri Gallicini anno 1682. a Rege confir-
matæ & publicatæ probant: quæ etiam Pontificis Inno-
centii XI. animum ita perculerunt, ut literis ad dictum
modo clerum datis, conqueretur: *Cogimur multis cum*
lacr.

*lacrymis usurpare Propheticum illud: FILII MATRIS MEÆ
PUGNAVERUNT ADVERSUS ME. v. Heideggeri Hist. Papatus.
p. 560. seqq.*

§. 27.

Hujus autem Principum Juris notitiam, post inolitam
Papæ R. tyrannidem, Lutherus ex tenebris primum velut
eruit, quod ipse *Tom. IV. Jenens. Germ. f. 431.* prodit, *Tom.
IV. Jen. Germ. f. 819.* hisce verbis operam suam hac in parte
laudabilem describens: *Wolan/wo ein Danck um die schänd-
liche verfluchte Welt zu verdienen wäre / und ich D. Martinus
sonst nichts gutes gelehret noch gethan hätte/denn daß ich das welt-
liche Regiment oder Obrigkeit so erleuchtet und gezieret habe / so
soltten sie doch des einsigen Stücks halber mir dancken und gün-
stig seyn; weil sie allesamt/auch meine ärgsten Feinde / wohl wis-
sen / daß solcher Verstand von weltlicher Obrigkeit unter dem
Pabstthum nicht allein unter der Banck gelegen / sondern auch
unter allen stinckenden lausigen Psaffen und Mönchen und
Bettler Füßsen hat müssen sich drücken und treten lassen.* Nam
ante Lutheri Reformationem in tanta literarum barbarie,
veræ & genuinæ Politices, quæ de origine, indole ac perfe-
cta ratione summæ potestatis, item juribus imperantium
agit, ignorantia in scholis pariter atq; aulis regnabat; quum
qualescunque studiorum reliquiæ tantum penes clericos ef-
sent, qui tum juventutem erudire debebant, omnia pruden-
tiæ civilis præcepta ad dominationem Pontificiam stabili-
endam inflectebant; ut potestas Principum angustis termi-
nis circumscriberetur, potentia vero Monarchæ Ecclesia-
stici, h. e. Papæ subinde firmaretur magis & augetur.
Hinc sane politica disciplina aut omnino neglecta jacuit,
aut ita perplexe & obscure tradita fuit, ut jura sui imperii
ipsi nescirent Principes: aut si aliqui forte illa vindicare au-
derent, statim clericorum turba Papæ R. potentia subnixa

se illis objecerit, turbas ex turbis in Rep. serendo. Id quod historia inde ab Henrici IV. Imperatoris ætate ad seculum proxime elapsum abunde testatur, & factiones Guelphorum ac Gibellinorum etiam confirmant. v. *Goldasti Haiminsfeldi Replicationem pro S. Casarea & Regia Francorum Majestate, illustrissimisqve Imperii ordinibus adversus Jacobi Gretseri crimina laesa Majest. rebellionis & falsi anno 1611. Hanovix editam.* Equidem Petrus de Marca, Archiepiscopus Parisiensis libro de *Concordia Sacerdotii & imperii* edito, molitus est jura curiæ Romanæ cum imperio Principum seculari conciliare. Verum si quis solidioris politici peritus viri cætera doctissimi argumenta expendit, concordiam discordem eo in libro assertam facile deprehendet.

§. 28.

Cum ergo *Clerici* imperio principum jure non sunt exempti; porro demonstrandum venit, quod etiam eorum *acta* vel *actiones* civili imperio subjaceant, atqve ab iis regi vel dijudicari debeant.

§. 29.

Acta autem seu *actiones clericorum* distingvi possunt in actiones ministerii sacri, & vulgares quas cum aliis in vita civili habent communes; cum æque ut alii cives vitam hanc transigere socialem teneantur.

§. 30.

Acta ministerii sacri propria sunt iterum duplicis generis, *quædam* sunt ex institutione divina, ut prædicare Evangelium, administrare sacramenta, officio, quod vocatur, clavium defungi. Hæc cum altioris atqve divinæ institutionis sint, per se quidem humano imperio non subjacent, fieri tamen potest; ut, si ministri aut doctores Ecclesiæ istas divini officii partes non rite, uti Deus in sacris literis præscripsit, &

& ordinavit, obeant; eadem ex accidenti Principum aut magistratus moderationi vel etiam correctioni fiant obnoxia: puta, ut falsorum dogmatum præcones coerceantur, hæreses spargere prohibeantur, abutentes sacramentis aut officio clavium corrigantur. Competit enim Principi Christiano inspectio generalis ut in Ecclesiam, ita & in acta ejusdem ministrorum sacra; cum nulla res tam sancta sit, quin ubi humanis ingeniis & manibus tractatur in abusum trahi, aut ex pravitate ingenii aliquid pravi admisceri queat.

§. 31.

Deinde *quædam* ad acta ministerii sacri referuntur, quæ absque mandato divino ex consensu Ecclesiæ recepta sunt, ut ritus ecclesiastici & ceremoniæ. In his ne quid obtentu Religionis contra ordinem aut decus ecclesiæ fiat, aut privato ausu mutetur cum offenticulo populi; Principis quoque est providere, ne tranquillitas forte Reip. turbetur. Ideo etiam illi potestas inquirendi & cognoscendi competit, quid negotiorum tum in cultu Dei publico externo, tum in conventibus Presbyterorum, aut si quæ fiat, Episcopali audientia tractetur; num forte illi a legibus ecclesiasticis & civilibus hac in parte discesserint. Ubi sane nulla causa adparet, si omnia ab ipsis recte fuerunt peracta, cur indignari velint, Principem Christianum edoceri velle super istis actis; præsertim cum Principem nutritium ecclesiæ & supremum Episcopum venerari debeant. Cujus utique officii pars est, curam gerere, ut omnia ad ordinem & decus ecclesiæ in cultu etiam externo referantur.

§. 32.

Cæteras vero *actiones* in vita communi *clericorum*, æque ut aliorum civium, directioni & correctioni subesse civili potestati, vel inde patet; quod ipsorum personæ isti subditæ sunt. Atque hinc clericis non licet, si contra leges
vel

vel divinas vel humanas egerunt, forum Principis declinare. Principis enim Christiani maxime jus est, mores clericorum a sanctissimis præceptis Salvatoris deflectentes emendare, & actiones eorum omnes legibus etiam civilibus repugnantes corrigere, vel etiam pœnis eo magis coercere, quod clerici morum sanctimonia & studio justitiæ aliis civibus prælucere debeant. Unde cura disciplinæ ecclesiasticæ etiam ad Principes Christianos spectat, quæ olim, antequam ipsi fidem Christianam amplexi essent, penes Presbyterium aut Episcopos fuit.

§. 33.

Atque hinc Jus Principis est, vel canones veteris Ecclesiæ recipere iisque vim legum civilium addere, vel novas etiam leges ecclesiasticas sancire, quæ vim sanctionis legum civilium habent in ecclesia; ita, ut illis obtemperare clerici teneantur. Hoc jus Principibus Protestantibus in Germania in formula Pacis Religiosæ *an. 1555. §. 20.* confirmatum fuit his verbis: Damit obberührte beyderseits Religions-Verwandte so vielmehr in beständigen Frieden und guter Sicherheit gegen mit und bey einander sitzen und bleiben mögen/ so soll die geistliche *Jurisdiction* (doch den geistlichen Churfürsten/ Fürsten und Ständen/ Collegien/ Klöster und Ordens-Leuten/ an ihren Kirchhen/ Gütern/ Zins und Zehenden weltlichen Lehn-schafften/ auch Rechten und Gerechtigkeiten/ wie ob stehet/ unvergrieffen/) wider Augspurgische Confession, Religion/ Glauben/ Bestellung der Ministerien/ Kirchen-Gebräuchen/ Ordnungen und Ceremonien/ so sie auffgericht oder auffrichten möchten/ biß zu endlicher Vergleichung der Religion/ nicht exerciret/ gebraucht oder geübt werden/ sondern derselbigen Religion/ Glauben/ Kirchen-Gebräuchen/ Ordnungen/ Ceremonien und Bestellung der Ministerien/ wie hiebevör nachfolgend ein Articlel gesetzt/ ihren

ihren Gang gelassen/ und kein Hinderniß oder Eintrag dadurch geschehen/ und also hierauff wie obgemeldet/ biß zu endlicher Christlicher Vergleichung der Religion die geistliche Jurisdiction ruhen/ eingestellet und suspendiret seyn unß bleiben. Igitur qvique ante Jurisdictionis ecclesiasticæ vel Episcopalis erat in Ecclesia, id Statibus Protestantibus tributum atque confirmatum fuit.

§. 34.

Idem jus in formula Pacis Westphalicæ seu Osnabrugen-
sis *an. 1654.* denuo *art. V. §. 1.* in omnibus suis capitulis unani-
mi Imperatoris, Electorum, Principum utriusque Religionis
consensu initis ac conclusis ratum fuit habitum, ut sancte & in-
violabiter feryetur. *Num. 49. art. V. cit.* additur, quod in Civi-
tatibus etiam Imperii, ubi mixtæ religionis exercitium in usu
est, Catholicis Episcopis in Cives Aug. Confessionis nulla de-
beat esse jurisdictio. *Art. VII. n. 1.* eadem potestas circa sacra,
quæ A. Confessioni invariata addictis competit, iis Principi-
bus & Ordinibus, qui inter Protestantes nempe *Reformati* vo-
cantur, tribuitur. Ac ne hac in parte turbidi sacerdotes aut
doctores aliquid molirentur, quod civium animos ob diversa
sacra concitare queat, *art. V. n. 50.* severe cautum fuit his ver-
bis: *Utriusque Religionis Magistratus severe & rigoroſe probi-
beat, ne quisquam publice privatimve concionando, docendo,
disputando, scribendo, consulendo Transactionem Passaviensem,
Pacem Religiosam, vel hanc imprimis sive declarationem sive
transactionem uspiam impugnet, dubiam faciat, aut assertiones
contrarias inde deducere conetur.* Fecit id tamen Innocentius
X. Papa R. *Bulla A. 1651. d. 3. Jan.* publicata, qua pacem com-
muni Principum Europæ consensu conclusam ideo abroga-
re ille ausus est, quod Protestantibus Statibus cum libe-
ro religionis exercitio, bonorum ecclesiasticorum possessio
confirmata fuisset. Sed *D. Hornbeckius* illam justo examine
perstrinxit atque confutavit.

D

§. 35.

§. 35.

Præter jus igitur imperii in personas & actiones clericorum, Principes Protestantes quoque jus in *bona*, quæ vocantur *ecclesiastica* habent, meritoque exercent juxta formulam *Pacis Ornabr. art. V. §. 14.* Id quod paulo altius nunc deducendum venit; cum id semper ægerrime Papa R. & Sacerdotes Romano-Catholici tulerint, quod eodem tamdiu antea usurpato carere non sine rerum suarum detrimento necessum habuerint; quasi in laudata pace id, quod validius prævaluisset justo, ceu assentatores sedis R. garriunt atque calumniari audent.

§. 36.

Ut ergo juris hujus ratio pateat, tum quid *bona* illa sint, tum unde obvenerint paulo distinctius declarandū est. Bonorum autem istorum nomine venire Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbantias, Prælaturas, Commendas, Monasteria eorum redditus, puto notius jam esse, quam ut hic operose exponi debeat. Igitur hæc unde Ecclesiæ obvenerint, unde aucta & in quem ipsum destinata fuerint, paucis memorabimus.

§. 37.

Tenues nimirum Ecclesiæ Christianæ primum res erant, cum non ob commoda hujus vitæ, sed ob salutem animarum post hanc vitam procurandum a Christo & Apostolis verbi divini præconibus Ecclesia instituta foret. Unde Doctores ejus primum vel opera manuum suarum, vel ex stipe aliorum collata vitam sine luxu & absque splendore transigebant. Verum postquam Principes Ecclesiæ nomina dare cœpissent, Episcoporum auctoritatem non tantum confirmarunt, sed opibus etiam adjectis res eorum auxerunt: ut alacrius curis sacris invigilarent, populum erudirent, doctrinamque Christianam latius simul disseminarent. Præsertim cum multæ adhuc gentes barbarie infectæ veram salutis viam nescirent. Donati ergo Episcopis & ecclesiis non solum fundi, decimæ, aliique redditus, sed etiam integra Dominia, Comitatus & Ducatus, imo &

& tandem regalia jura addita, ut Principibus exaeqvarentur. Quantum enim per largas donationes & testamenta procerum juxta & plebejorum in clericos sit collatum, nemo tam hospes in historia erit, qui ignoret; imprimis cum Purgatorii ignis accensus esset, cujus ustulationes quantovis pretio redimere malebant, quam illas experiri. Germanos praecipue Reges ac imperatores, Caroli M. & Ludovici Pii exempla imitatos nimis liberales (nescio an dicam) prodigos fuisse, historiae affatim testantur. Merentur hic annales illorum temporum & *Conringii Exercit. Sept. de Constitutione Episcoporum Germaniae* evolvi.

§. 38.

Cumulatis igitur sic & propemodum in immensum auctis Ecclesiae bonis, quaestio ardua subnata fuit; *an partem illorum decerpere, & ad meliores usus convertere Principibus Protestantibus licuerit; ita, ut in illa simul jus sibi assererent, exclusa cleri jurisdictione?* Affirmarunt hoc merito Protestantes, illis etiam hac de causa manus injicientes; ut ad mediocritatem & meliorem usum redigerentur. Contra qui jus Pontificis R. in omnes personas ac res sacras mordicus asserabant, id tanquam inique factum passim traduxerunt.

§. 39.

Illi vero ut jus suum in hac bona assererent, *primo* demonstrarunt imperium Episcopo R. sacrum & monarchicum in omnes Christiani orbis ecclesias, earumque bona jure divino nequaquam competere: *Secundo* Ecclesiam & Religionem sine magna illa opum vi melius conservari posse, atque vigere; si luxui, quae pietatem suffocasset, materia subtrahatur: *Tertio* opes istas exuberantes ex bonis civitatis & quidem cum ipsius detrimento, saepius artibus non optimis fuisse partas & corrogatas: *Quarto* non fuisse hactenus ad usus, quibus primum destinatae fuerunt, insumtas; cum iisdem vel otiosi homines in claustris, qui superstitioni magis, quam vero divi-

no cultui vacassent, sustentati, aut luxuriæ splendidæ clericos haut decenti impensæ fuissent: *Quinto* juri Imperii conveniēs esse, ut abusus talium tollatur; cum attenuatis civitatis opibus, non possit non civitas ipsa ad incitas redigi. Præsertim cum ex istis nihil aut parum in usus reip. erogetur; multum vero inde extra civitatem deferatur Romam cum damno patriæ nunquam resarciendo: *Sexto* nullam rationem adparere, cur religio Christiana non æque feliciter scopum suum assequi possit; si jus in omnes opes civitate contentas imperio civili relinqvatur, & pro utilitate Ecclesiæ & Reip. a rectoribus ejusdem vel dispensentur & exuberantes opes publico vindicentur, aut in alios usus meliores vel dominos transferantur.

§. 40.

Hiscæ justis Protestantium rationibus clericalis dominatus defensores varia opposuere argumenta, quæ aut falso niterentur fundamento, aut adparenti tantum juris specie vel colore simplicioribus imponderent.

§. 41.

Sic ruinosum est manetque Imperii Pontificii fundamentum, quamdiu liquido non fuerit ostensum: Christum instituisse per Apostolos novum imperii genus per omnes orbis resp. diffusum, cujus caput Episcopus sit Romanus, qui pro jure, quo pollere vult, possit delegata potestate in ordinem sacrum cooptare socios quotqvot libeat plurimos, quibus integrum sit opes non tantum possidere sufficientes, sed & lucrosis onerosisque titulis corradere opes luxu & splendori magnifico inservientes; ita, ut Monarchæ isti ceu Christi Vicario summum & absolutum tum in personas hasce sacras omnes, tum in opes competat imperium, quo invito, nulli potestati civili liceat particulam istorum exuberantium bonorum in usus reip. decerpere. Isthoc privilegium si a DEO Pontifici R. indultum fuisse demonstratum fuerit; Principes Protestantes utique jugo illi succollare iterum, nefasque censere oportet, sacras

cras hasce opes repugnante Pontifice, vel attrectare tantum. Enimvero hoc nunquam ex jure divino probari poterit.

§. 42.

Deinde Romanenses urgebant justum possidendi titulum, *donationem* Cæsarum aliorumq; Principum, ex qua longo tempore jam bona ista possedissent. Heic primum quidem haut negaverim, quam plurima animis donantium superstitione quadam infectis donata fuisse; omnia vero bona ista, ex dono & munere clericis obvenisse, non facile quisquam probare sustinebit. Nimis enim notæ sunt tum Pontificis R. tum qui ab illo dependent sacrorum hominum artes, quæ multis aliorum bona attraxerunt. Ex multis unum hujus rei testem citabimus: *Bene Petrus inquit Cranzius / XI. Metropol. c. 24. laxavit rete, bene duxit in altum & traxit rete plenum magnis piscibus. Unde merito audivit etiam in hoc casu a communi domino: Modice fidei quare dubitasti, num potens sim tibi dare provincias & regna? Tu dubitasti, num potui orbem pedibus tuis subjicere? quare dubitasti? Nonne Domini est terra & plenitudo ejus? Ecce, magna pars Italia tibi tributaria est. Per universam Germaniam & Hispaniam de ecclesiis & majoribus beneficiis disponis; in Francia idem factururus, nisi ad inventio pragmaticæ sanctionis obsisteret: Ex Anglia & Polonia uber tibi proventus, quia omnia inde capta tibi sunt censualia. Ungaria mittit aurum, nec detrectat Illyricum. Ergo laxa Petre retia, angusta interim sunt; laxa, ut fiant capaciora. Duc in altum, quia ad littora nulli sunt pisces, in altitudine maris in profundo nationum, ibi sunt pisces, quos capies: Duc in altum, nam in Judæa angustiis non est, quod impleat sagenam. In omnem terram cum sono exiit imperium tuum; ut non sit, unde merito possis dubitare. Amplificarunt per tempora summi Pontifices magnifice ditionem Ecclesiæ: non per ementitam Constantini donationem, quæ nunquam facta, seu per munificentiam aliorum principum, sive Gothicis, sive de Longobardis, sive per Magnum Carolum: quod latius alibi*

D 3

osten-

ostendimus. Amplificarunt in ecclesiasticis rebus per reservationes confirmationes & Provisiones simbrias suas: Laxarunt retia & varia in suam traxere potestatem. Hæc Cranzius, sat libere, sed ex vero scripsit. Præterea, ut taceam multas donationes vitio laborasse; notum est ex diplomatibus antiquis, dona illa in primis divinæ gloriæ in Ecclesia promovendæ destinata fuisse primum; ut essent plures, qui alacrius juventutem erudirent, populum docerent, sacra obirent munia, disciplinam curarent ecclesiæ necessariam. Verum neglecto hoc fine, utique quæ propter illum collata ipsis fuerant, revocari posse, sana ratio quævis docet. De abusu vero hoc intolerando præter historiam, testantur sacri R. Imperii Principum ac Procerum *Gravamina centum, quæ adversus sedem R. & totum Ecclesiasticum ordinem oratori Pontificiæ sanctitatis in Comitibus Germanorum Principum Norinbergæ A. 1522. publice præposita fuerunt. v. excellentissimi Jcti D. Schilteri de cibert. Eccles. Germ. lib. VIII. c. 2.* §. 43.

Abusum vero istorum bonorum justam Protestantibus causam repetendi eadem & ad meliores usus vertendi præbuisse, ex ipsius Pontificis R. Clementis IX. *Bulla An. 1668. d. 6. Decemb. Romæ publicata* probabimus, quæ *Suppressionem Congregationum Canonorum S. Georgii in Alga Venetiarum ac Fratrum Jesuatarum & S. Hieronymi de Fasulis* promulgavit. In hac, ut ipse loquitur Pontifex *more seduli patrisfamilias* dicit, *se cura agri dominici jugiter invigilare ad evellendas inde religiosorum Ordinum & Congregationum plantas, quæ deficiente primo religioſitatis vigore atque spiritu, nullam seu valde modicam in ecclesia DEI utilitatem præstant, sicut publico ejusdem Ecclesiæ bono conducibile in Domino arbitratur.* Unde colligas, ut hortulano liberrimum circa plantas arbitrium est plantas evellere, alias inferere, ex uno loco in alium transferre, circumcidere, luxuriantem multitudinem coercere, prout usus & decor horti postulari videatur: ita quoque licere Pontifici herbas noxias, & quæ melioribus nutrimentum subtrahunt

hunt, exterminare, eradicare, quia aut nullam plane utilitatem, aut valde modicam Ecclesiæ DEI præstant. Quæ causa ergo Pontificem R. movit, ordines Monachorum dictorum suppressere, eorumq; bona publicæ utilitati vel necessitati adplicare; eadem & Protestantium fuit, ob quam Monachorum greges a primævo religiositatis vigore atqve spiritu deficientes exturbarunt, & bona eorum ad meliores usus transtulerunt. Unde colligas ex sententia Pontificis R. plane posse aboleri Ordines Religiosorum, qui etiam peculiaribus delictis ac vita flagitiosa id non sunt promeriti, eorundemq; bona adplicari usibus reip. illius, in cuius ditione sita sunt; etiam ubi nondū extrema plane necessitas subegerit: quia ipse dictos supra ordines suppressit, ut eorum bona Venetis in usum belli Candiani adversus Turcas cederent. Cur ergo Protestantibus Principibus id vitio verti debeat, quod idem fecerint. Quod enim Pontifex R. existimat in suo solū esse arbitrio situm, bona talia possessori- bus antiquis relinquare, vel adimere, aliisq; denuo attribuere; id est, quod Protestantes tamdiu negant, quamdiu ipse imperii sui affectati jus liquido non probaverit. Cæterum persvasum est Protestantibus & quibusdam etiam aliis Principibus, rem Christianam commode Ordinibus illis religiosis, quos vocant, carere posse. Cum vulgares sacerdotes ad sacra obeunda sufficiant, ac informationi juventutis, circa quam nonnulli fatagunt, non minus diligenter ab iis invigilari possit, qui nullo voto tenentur. Quicquid juris Pontifex R. in dicta Bulla pro justitia suppressionis nominatorum Ordinum Sacrorum adducit, id etiam Protestantes Ordines pro jure suo circa suppressionem ordinum religiosorum tempore reformationis factam, & applicationem eorum bonorum ad usus Reip. & Ecclesiæ utilitatem, urgere posse, B. Pufendorfius in commentatione ad illā Bullam elegantissima demonstravit. Desinant ergo Romani parafiti exprobrare Protestantibus sacrilegia & rapinas bonorum ecclesiasticorum, ni eodem crimine involvere velint Pontificem.

Deinde si *Episcopatus* non possunt in secularem conditionem redigi, cur Pontifex R. Clemens VII. consensit, ut A. 1528. Henricus Bavarus, Episcopus Ultrajectinus Carolo V. Cæsari tanquam duci Brabantiae & Hollandiae comiti Episcopatum cum jurisdictione summa media infima mixta ac denique universum absolutumque profanae jurisdictionis imperium, ea ratione, ac modo, quo id praecedentes Antistites supra nongentos possedissent annos, cederet? Quam transactionem anno sequenti Papa Clemens, 13. Kal. Septembris confirmavit. v. *Francisci Harei Annal. Ducum seu Principum Brabantiae totiusq; Belgii tom. II. f. 579. sq.* Nemo, quod sciam, haecenus Carolum V. hac de causa injustitiae arguit. Cur ergo Protestantes Principes, qui pari jure hac in parte usi sunt, calumniis sacerdotum & sacrificulorum petantur? Sane causa nulla adparet solida, quae se robore aliquo tueatur, ut aliter sentiamus.

Unde quae nunc in medium allata sunt argumenta, satis comprobare arbitror, jus in res & bona ecclesiastica Principum Protestantium firmo satis niti fundamento; ut, qui convellere id velit, solida civilis prudentiae fundamenta non possit non simul subruere, ac summæ in civitate potestatis jura subvertere; sine quibus tamen nulla civitas consistere aut tranquilla atq; secura esse potest. Si enim per omnes civitatis partes sparsi sunt vovendi homines otiosi, qui efficacissimum quoddam imperii genus simul in cives exerceant, amplissimas opes ac ditiones teneant, atque a nutu Principis extranei dependeant, cujus rationes maxime a scopo reip. discrepant; quis non videt statum sic in statu non sine periculo & damno reipublicae maximo formari, ipsamq; Rempublicam effici bicipitem.

Quapropter ut in summam dicta haecenus contrahamus, PRINCIPIS PROTESTANTIS PRAEROGATIVAM IMPERII esse *justam*, juriq; naturae ac divino maxime convenientem, & si cum imperio seu potestate Romano Catholici Principis conferatur *eximiam*. Nemo inde Principum prudens, cui imperium plenum, salusq; publica cum religione curae cordiq; sunt, facile sibi persvaderi patietur; ut jugum Pontificum semel excussum iterum subeat, aut divisum cum Væjove Romano exercere malit. Dulce non tantum, sed justum quoque est regnare solum. Si adprobare id aut tolerare Praesulum aut sacerdotum ordo nolit, satis produnt, non jus divinum, non pietatem sibi cordi esse; sed dominationem, & ut per pingve otium saginae suae vacare liceat. Id quod nemo juris divini ac humani intelligentis adprobabit.

BI
PO

